

Povidaichyk M.M.

*Candidate of Economic Sciences (Ph.D.),
Associate professor of the department of cybernetics
and applied mathematics of Uzhhorod National University*

Stoyka O.J.

*candidate of pedagogic sciences, associate professor of the
department of foreign languages of Uzhhorod National University*

PORTFOLIO IN USA TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING

Повідайчик М.М.,

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри кібернетики і прикладної математики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Стойка О.Я.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ПОРТФОЛІО У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ США

Abstract. This article deals with the problem of teachers' professional training improvement. American higher education in general and the evolution of American educational technologies are considered. Special attention is paid to promoting professional development in pedagogic higher education through portfolio assessment. The meaning of the term «portfolio» and different types of portfolio are discussed. Long-term influences of portfolios on professional development of future teachers are analyzed. The importance of American experience for Ukraine and other countries is underlined.

Анотація. В статті розглядається проблема вдосконалення професійної підготовки вчителів у США. Представлена система американської освіти загалом і еволюція освітніх технологій. Особлива увага звертається на розвиток педагогічної освіти через застосування технології «портфоліо». Визначено сутність поняття «портфоліо» і охарактеризовані різні його типи. Проаналізовано довготривалий позитивний вплив портфоліо на професійний розвиток майбутніх учителів. Підкреслюється важливість використання американського досвіду в Україні та інших країнах.

Key words: American system of higher education, teacher, professional training, educational technologies, portfolio.

Ключові слова: американська система вищої освіти, вчитель, професійна підготовка, освітні технології, портфоліо.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стратегічним орієнтиром системи освіти виступає підготовка педагога, здатного до сприйняття й реалізації інновацій у педагогічній діяльності, особистісному, професійному й соціальному розвитку в контексті нової парадигми освіти «навчання протягом усього життя». Сучасний педагог – це творча індивідуальність, що володіє оригінальним проблемно-педагогічним і критичним мисленням, творець багатоваріантних програм, які опираються на нові технології навчання, що інтерпретує їх у конкретних педагогічних умовах на основі діагностичного цілепокладання й рефлексії.

Випускник вищої школи повинен уміти не тільки проектувати власну освітню і професійну діяльність відповідно до національних і світових тенденцій, але й підготувати до подібного проектування школярів - майбутніх студентів. Однією із сучасних інноваційних технологій професійної підготовки студента до майбутньої педагогічної діяльності, що дозволяє йому ефективно планувати й оцінювати процес і результати свого навчання є технологія портфоліо, широко розповсюджена в зарубіжній педагогіці. У закордонній вищій школі, як відзначають дослідники,

технологія портфоліо дає можливість постійно й послідовно відслідковувати професійний розвиток студента, будучи показником його готовності до самостійної педагогічної діяльності.

Аналіз стану розробленості у вітчизняній педагогічній науці проблеми вдосконалення професійної підготовки сучасного вчителя до майбутньої педагогічної діяльності дозволяє виявити деякі протиріччя. Це, зокрема, протиріччя : між потребою в конкурентоспроможному фахівці на ринку праці й відсутністю спрямованості професійної підготовки студентів педагогічного профілю на проектування індивідуальної освітньої діяльності відповідно до сучасних тенденцій розвитку освіти; між наявністю конструктивного зарубіжного досвіду використання інноваційних технологій, зокрема технології портфоліо, у студентів у вищих навчальних закладах, що дозволяє підсилити професійну спрямованість, сформувати ключові компетенції, проектувати індивідуальну освітню діяльність, та недостатньою вивченістю, фрагментарністю його використання у вітчизняній педагогічній освіті.

Це свідчить про актуальність подальшого дослідження проблеми зарубіжного досвіду загалом і використання портфоліо зокрема, в тому числі у професійній підготовці педагогічних кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що окремі українські вчені (В. Вишипольська, І. Гириловська, Т. Горінич, О. Залюбківська, О. Карпюк, Л. Мартинюк, С. Шехавцова та ін.) досить ретельно досліджують різні аспекти проблеми портфоліо, можливості використання цієї технології в навчальному процесі.

Однак, незважаючи на існуючий досвід у вивченні технології портфоліо фахівцями різних шкіл і напрямків, до сьогоднішнього дня у науковій літературі немає єдиної думки про сутнісні характеристики цієї інноваційної технології; недостатньо докладно узагальнений вітчизняний і закордонний досвід її використання в умовах модернізації вищої професійної школи; не повною мірою висвітлені етапи складання й критерії оцінки навчального «портфоліо», педагогічні умови його використання в системі підготовки

студента до майбутньої педагогічної діяльності.

Значний досвід у теоретичному вивченні і практичному впровадженні технології портфоліо в навчальний процес не тільки вищої, але й середньої школи, є в США, тому вважаємо за доцільне коротко зупинитися на аналізі деяких аспектів цього досвіду.

Мета даної статті – розкрити сутність, роль і значення портфоліо в підготовці педагогічних кадрів в США.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день в США існує розгалужена система вищих навчальних закладів, які відрізняються за акредитаційним статусом (акредитовані та неакредитовані), формою власності (державні й приватні), рівнем навчання (дворічні і чотирирічні) та ін. Акредитовані й неакредитовані навчальні заклади суттєво вирізняються за своєю роллю в системі освіти. Вони можуть бути як державними, так і приватними, чотирирічними і дворічними, проте тільки акредитовані навчальні заклади мають право надавати повноцінні освітні послуги в сфері вищої освіти.

В сучасній системі вищої освіти США можна виділити три основні типи навчальних закладів – коледжі, університети і спеціалізовані інститути.

Розробку загальнонаціональної політики в сфері вищої освіти здійснює Міністерство освіти США (U.S. Department of Education). Воно інтегрує плани розвитку вищої освіти і економічного зростання [1; 2].

В сучасних умовах розвитку американського суспільства, переходом до нової парадигми розвитку освіти «навчання впродовж життя» (long life learning), формуються нові вимоги до системи освіти, переглядається соціально-професійний статус сучасного вчителя, що передбачає модернізацію всіх компонентів системи професійної підготовки вчителя. Сьогодні основною метою професійно-педагогічної підготовки в США є підготовка вчителя – фасилітатора навчального процесу, який є демократичною особистістю і здатний реалізувати гуманістичні принципи в практичній діяльності, готовий до особистісного і професійного розвитку впродовж всього життя.

Аналіз праць американських учених дає можливість визначити основні напрямки модернізації змісту професійно-педагогічної підготовки вчителів в США: перенос акцентів у змісті підготовки на формування ключових компетенцій, світоглядних поглядів, особистісних і професійних якостей майбутнього вчителя; пошук базового компонента змісту професійно-педагогічної підготовки; посилення практичної підготовки; гуманізація і соціологізація дисциплін психолого-педагогічного циклу [3; 4].

Стратегічним напрямком модернізації професійно-педагогічної підготовки вчителя на сучасному етапі є модернізація технологій, зміна характеру відносин між викладачем і студентами.

В процесі дослідження були виявлені важливі напрямки вдосконалення технологій професійно-педагогічної підготовки вчителів США, які полягають в гуманізації, індивідуалізації і диференціації: широкому використанні модульної організації навчання і різних її модифікацій; збільшення часу на самостійну роботу студентів; урізноманітнення контактів і форм взаємодії між викладачем і студентами, а також між самими студентами; широке використання та інтеграція в процесі підготовки сучасних технологій і методів, орієнтованих на особистісно-діяльнісну освіту.

Як вже відзначалося, серед сучасних інноваційних технологій, які останнім часом широко використовуються в педагогічній освіті США, є технологія портфоліо [5; 6].

Поняття «портфоліо» як технології навчального процесу вперше введено у науковий обіг в кінці XX століття в США й Канаді.

Аналіз сучасних підходів до розуміння змісту поняття «педагогічна технологія» показує, що серед зарубіжних учених все ще немає загальноприйнятого трактування. Спроба певним чином систематизувати поняття педагогічної технології привела до виділення основних підходів: як сукупність засобів, систем, принципів і правил; як здійснення взаємодії педагогів і студентів; як педагогічна система або як самостійна наукова дисципліна; як міждисциплінарний конгломерат та ін.

Це ж саме стосується і поняття «портфоліо», сутність якого тлумачиться неоднозначно.

Принципово важливим аспектом в сучасних технологіях в освітньому процесі є позиція того, хто навчається, і ставлення до нього з боку викладача. У цьому плані можна виділити індивідуально-орієнтовані технології, де стрижнем освітньої системи виступає особистість, яка навчається, забезпечення комфортних умов її розвитку, реалізація її природних потенціалів. До таких технологій, очевидно, можна віднести й технологію портфоліо. Навчання відповідно до технології портфоліо передбачає самостійність студентів, що найчастіше виражається у визначенні цілей і завдань тими, яких навчають, у виборі рішень, які є для них оптимальними, а також у спільній з викладачем розробці навчального портфоліо; заохочення прагнення бути самим собою; врахування емоційного стану тих, яких навчають; цілеспрямоване формування навчальних умінь, ключових компетенцій; використання автентичних матеріалів у процесі навчання; перерозподіл у навчальному процесі ролей викладача й того, кого навчають: обмеження провідної ролі викладача, присвоєння йому функцій помічника, консультанта, радника.

Сучасний зміст поняття «портфоліо», на думку вчених (К. Воуерс, К. Вульф, Р. Корноєр, А. Лоуренс та ін.), містить у собі сукупність зразків робіт і документів, що ілюструють можливості й досягнення його власника; є формою цілеспрямованої систематизації, безперервної самооцінки, корекції результатів і досягнень; засобом самопрезентації й кар'єрного росту. Більшість дослідників єдині в тому, що під портфоліо розуміється практичний задум, що передбачає самостійне цілепокладання, планування, виконання й оцінку діяльності в індивідуальній або груповій роботі студентів у позааудиторний час. Безперечно, портфоліо як портфель досягнень студентів має міждисциплінарний характер і інтегрує інформацію з різних галузей знань.

У результаті аналізу робіт багатьох зарубіжних дослідників можна

запропонувати синтезоване визначення поняття «портфоліо». Це – автентична, індивідуалізована, орієнтована на системну рефлексію власної діяльності технологія навчання, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу.

Технологія портфоліо перебуває в найтіснішому зв'язку з основними освітніми орієнтирами, такими як ключові вміння й компетенції, тому що часто оцінюється з погляду повноти демонстрації основних навчальних умінь (здатності до самоорганізації, самонавчання, самооцінки, наявність комунікативних і розумових навичок) і є свідченням того, що студенти мають ті або інші знання, уміння та компетенції.

Різноманітність моделей портфоліо, відмінності освітніх і професійних сфер, конкретних цілей і вимог до комплектування зумовлюють наявність різних класифікацій типів портфоліо: за видами практичної результативної діяльності; за суб'єктами діяльності; за метою й ситуацією використання; за характером і структурою; за часом створення; за способом обробки і презентації інформації; за досліджуваною дисципліною.

В американській науковій літературі зустрічаються такі терміни щодо видів портфоліо та їх функцій: «academic portfolio» (академічний), «teaching portfolio» (навчальний), «working portfolio» (робочий), «display portfolio» (презентаційний, демонстраційний), «assessment portfolio» (оцінювальний).

Процес впровадження й використання технології портфоліо в кожному регіоні й навчальному закладі вищої освіти часто набуває специфічних рис, однак можна виділити найбільш загальні принципи побудови цієї системи. До них варто віднести такі:

- орієнтація технології портфоліо на розвиток особистості майбутнього педагога, на задоволення його потреб, серед яких одне з найважливіших місць займає потреба в безперервному самовдосконаленні й самореалізації;

- демократизація системи підготовки майбутніх педагогів, яка полягає в доступності, відкритості, свободі вибору цілей, джерел, засобів, термінів, оцінювання результатів;

- зміна цілепокладання навчання й оцінювання, що полягає в навчанні студентів умінню вчитися, досліджувати складні проблеми, розв'язок яких передбачає співробітництво, особисту відповідальність, толерантне відношення;

- проектна діяльність, як обов'язкова складова технології портфоліо передбачає дослідження і планування; від тих, кого навчають, потрібні вміння організувати свій час і думки; глибоке проникнення в процеси пізнання, критика й рефлексія власної навчальної й позанавчальної діяльності.

Використання технології портфоліо в підготовці майбутніх педагогів передбачає виконання низки умов: ефективне моделювання структури портфоліо; впровадження індивідуальних освітніх маршрутів студентів як механізму реалізації навчального портфоліо; готовність викладачів до використання технології портфоліо в системі підготовки студента до майбутньої педагогічної діяльності [7; 8].

Результати аналізу наукової літератури дають можливість виявити орієнтовний алгоритм складання навчального портфоліо: 1) етап – мотивація і цілепокладання; 2) етап – розробка структури портфоліо; 3) етап – планування діяльності; 4) етап – збір і оформлення матеріалів; 5) етап – пробна презентація; 6) етап – презентація портфоліо; 7) етап – оцінка результатів діяльності; 8) етап – підсумкова рефлексія,

Структура (зміст) навчального портфоліо майбутнього педагога може містити такі розділи: 1). Титульний аркуш. 2). Зміст. 3). Особисті дані. 4). Вступ. 5). Результати навчальної діяльності (учбово-методичні, наукові й додаткові роботи). 6). Позааудиторна діяльність. 7). Найбільш значима робота. 8). Сторонні оцінки. 9). Самоаналіз. Визначення шляхів саморозвитку. 10). Додатки.

Важливим є впровадження індивідуальних освітніх маршрутів студентів як механізму реалізації навчального портфоліо. За участю викладачів розробляється особистий план просування студента відповідно до аналізу

попередніх досягнень, рівня його готовності до освоєння освітньої програми за фахом. Під індивідуальним освітнім маршрутом студента зазвичай розуміють цілеспрямоване наближення до сфери майбутньої професійної діяльності за рахунок реалізації навчального портфоліо, що забезпечує формування у студентів ключових компетенцій із врахуванням їх когнітивних можливостей, освітньо-професійних намірів і перспектив. Індивідуальний освітній маршрут студента як механізм реалізації навчального портфоліо в системі підготовки студента до майбутньої педагогічної роботи розглядається як діяльність по визначенню мотивів і цілей студентів при одержанні освіти, здійсненню діагностичного відстеження результатів, рефлексії професійно-освітнього росту майбутнього педагога, педагогічної підтримки його професійного самовизначення й самореалізації.

Готовність викладачів до використання технології портфоліо в системі підготовки студента до майбутньої педагогічної діяльності є однією з умов ефективного застосування технології.

Вони повинні мати відповідну психолого-педагогічну підготовку, що дозволяє добре орієнтуватися в різних підходах до визначення поняття технології портфоліо, володіти знаннями й уміннями для успішного впровадження і використання портфоліо.

Зміст і процес використання навчального портфоліо відображають сформованість ключових компетенцій студента в процесі його підготовки до майбутньої педагогічної діяльності: ціннісно-знанєвої компетенції (розуміння теоретичних основ педагогічної професії, розвиток навчально-пізнавальної мотивації, прагнення до самоосвіти, уміння проектувати індивідуальний освітній маршрут); навчально-пізнавальної компетенції (оволодіння загальними навчальними вміннями й навичками, способами пізнавальної діяльності, що забезпечують успішне вивчення навчальних предметів педагогічного циклу); компетенції в сфері самостійної пізнавальної діяльності (засвоєння способів придбання знань із різних

джерел інформації, у тому числі поза межами навчального закладу); інформаційної компетенції (уміння одержувати, обробити, відібрати інформацію й оцінити її вірогідність); контекстуальної компетенції (розуміння соціального, економічного й культурного середовища, у якому відбувається практична діяльність студента); комунікативної компетенції (формування вмінь навчального співробітництва, виховання бажання брати участь у навчальному діалозі, колективно обговорювати проблеми); компетенції особистісного самовдосконалення (участь у спортивно-масовій, оздоровчій роботі, духовний розвиток). Таким чином, навчальне портфоліо виступає системотворчим інструментом формування ключових компетенцій студентів у системі підготовки до майбутньої педагогічної діяльності.

Позитивний вплив порт фоліо на професійний розвиток майбутніх фахівців відзначений багатьма американськими вченими (9; 10), хоч окремі з них досить критично ставляться до можливостей портфоліо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Технологія портфоліо, сутнісними характеристиками якої є врахування особливостей навчально-пізнавальної діяльності студентів, рівня їх професійної навченості, освітніх потреб і професійних інтересів, виявлення прогалів і диференціації знання, індивідуальних досягнень, що дозволяє майбутньому педагогові ставити оптимальні освітні цілі, проектувати індивідуальний освітній маршрут, удосконалювати знання й компетенції, в значній мірі підвищує ефективність освітнього процесу в американській вищій школі. Вважаємо доцільним більш широке впровадження технології портфоліо в процес професійної підготовки педагогічних кадрів в Україні. Подальшого дослідження вимагають питання пошуку шляхів активного впровадження технології портфоліо у вищій школі України.

Список літератури

1. Duderstadt J. J. A University for the 21st Century / J. J. Duderstadt. – Ann Arbor, MI: Univ. of Michigan press, 2000. – 358 p.

2. Lucas C. J. American Higher Education / C. J. Lucas. – N.Y.: Palgrave Macmillan, 2006. – 416 p.
3. Saettler P. The Evolution of American Educational Technology / P. Saettler. - Information Age Publishing, 2004. – 570 p.
4. McCune S. Achieving educational excellence: The Agenda for the first decade of the XXI century / S. McCune // New horizons for learning: Transforming education. – 2000. – No.4. – P. 1 - 14.
5. Jarvinen A. Promoting professional development in Higher education through portfolio assessment / A. Jarvinen // Assessment and Evaluation in Higher Education. – 2006. – Vol.31. – Issue 3. – P. 28 – 35.
6. Bhargava P., Patel V. Academic portfolio in the digital era / P.Bhargava, V.Patel // Journal of Digital Imaging. – 2015. - 28(1). P. 10 – 17.
7. Zeichner, Ken, Susan Wray. The teaching portfolio in USA teacher educational programs // Teaching and Teacher Education. – 2001. – Vol. 17(5). – P. 613 – 621.
8. Burns C. Teaching portfolio and the evaluation of teaching higher education / C. Burns // Studies in Educational Evaluation. – 1999. – No 25. – P. 131 – 142.
9. Lally A. Teaching portfolios and the continuous improvement of teaching / A.Lally // Art Documentation. – 2000. – 19 (1). – P. 48 – 52.
10. Smith K. Long-term influences of portfolios on professional development / K.Smith // Journal of Educational Research. – 2001. – No 45. – P 183 – 203.